

EN NÖDVÄNDIG ILLUSION

Av T. STOCKMANN

VID DEN intervju, som Chrustjev i höstas beviljade New York Times' politiske medarbetare C. L. Sulzberger, utnyttjade den ryske ledaren än en gång de gratischansen västerländska pressen ger honom att genom föga varierade, men regelbundet återkommande hotelser söka försvaga och undergräva moralen i väst. Sulzberger fick liksom Fanfani erfara Sovjets syn på de stater vilka upplåter mark åt de amerikanska baserna — de kan räkna med att bli uttraderade redan i början av ett storkrig. Dessa stater kan därför enligt Chrustjev betraktas som Sovjets gisslan.

Det finns även andra länder som håller gisslan, och det fastän de tillhör samma allians. Amerikanska har hittills varit lika fångna i Adenauers band som de fortfarande är i Chiang Kai-sheks. Genom tremaktsöverenskommelsen i London den 12 september 1944 och Potsdamavtalet kom det formella ansvaret för Berlins speciella status och för Tysklands återförening att ligga på stormakterna. Detta faktum har kansler Adenauer noggrant beaktat. Varje uppmjukning av västmaktspolitiken i Tysklandsfrågan har i Bonn stämpats

som defaitistisk och farlig för Atlantalliansens bestånd. I bakgrunden har hotet vilat, att Västtyskland separat skulle kunna tänkas göra upp med Sovjet, om västmakternas garantier för ett enat Tyskland inte längre kunde tagas på allvar. I och med att Adenauer drog den slutsatsen, att inte ens ett neutralt Västtyskland skulle kunna uppnå en återförening, återstod endast att garantera Tysklands säkerhet genom en anslutning till NATO. Därigenom kom även det reella ansvaret för västmakternas styrkepolitik att bäras av Washington och icke av Bonn.

Die Politik der Stärke har följaktligen inte medfört någon annan uppoffring från Adenauers sida än att han fick uppge illusionen om en snar återförening. Hans statsmannagärning ligger emellertid just häri. Han såg vad ingen annan vågade se och han skyddade sitt folk från denna farliga insikt. Illusionspolitiken har varit realistisk därför den utgjorde det enda tänkbara alternativet. Det kan tyckas, att västmakternas envisa fasthållande vid sina ockupationsrättigheter och tydligt manifesterade ovilja att formalisera ett läge som

få personer anser möjligt att förändra inom överskådlig framtid, endast har som mål att bevara Adenauers prestige. På sätt och vis kan man säga att så också är fallet. Misskrediteras den gamle kanslern och hans efterkrigspolitik, t. ex. genom ett de facto erkännande av Östtyskland, kan återverkningarna i Västtyskland och därmed inom NATO bli katastrofala. Chrustjevs Berlinpolitik skulle sålunda ha lyckats och den inringade staden skulle snart gå en effektiv kvävningssöd till mötes. Sovjet skulle därmed också ha lyckats förskjuta fronten från Berlin till Bonn.

Det är emellertid å andra sidan naturligt, att många människor anser att västmakterna äventyrar världsfreden genom att hålla på sina fördragsenliga rättigheter i Berlin samtidigt som man kanske också menar att tiden nu har kommit för tyskarna att betala priset för Hitler-Tysklands missgärningar. Detta resonemang är bestickande men det förbiser en viktig erfarenhet, nämligen att ingen stormakt kan hållas nere under en längre tid. Ett delat, kuvat Tyskland skulle snart söka sig politisk tillfredsställelse genom att söka sig andra, starkare vänner. Ett sådant perspektiv torde framstå som än mindre attraktivt. Valet står nämligen inte mellan ett militärt starkt, »revanschlystet» Västtyskland och ett Tyskland som är avrustat och »ofarligt» utan mellan ett Väst-

Tyskland som är med respektive mot de västerländska demokratierna. En misstroendets politik visavi Tyskland skulle därför mycket sannolikt tvinga fram just det man söker undvika.

Från tysk synpunkt sett har efterkrigsårens utrikespolitik knappast varit framgångsrik. Att förordna en politik, som helt ser bort från den psykologiska effekten av sjutton års relativa misslyckanden och som mycket väl kan tvinga fram ett nytt Rapallo-fördrag, är sålunda föga realistiskt.

Ännu mindre realistisk framstår eftergiftspolitiken om man frågar sig vem som önskar en förändring av status quo i Tysklandsfrågan. Knappast västmakterna och troligtvis ej heller Sovjet. De ryska farhågorna för ett atombombsutrustat, revanschlystet Västtyskland kan synas oss överdrivna, men de utgör ändock ett reellt moment i den ryska utrikespolitiken och måste följaktligen beaktas. En effektiv västmaktskontroll av Väst-Tyskland borde därför kunna understödjas även i Moskva. Av denna grund torde det vara ett reellt långsiktigt intresse för Sovjet att Västtyskland för en så utpräglad västmaktsvänlig politik att en återförening inom vida kretsar anses som omöjlig. Även om Öst-Tyskland inte därigenom bleve erkänt som en suverän stat de jure, eller ens de facto, skulle det bli det reellt sett. Chrustjev skulle inte uppnå sina långtgående syften med

Berlinkrisen, men Sovjetunionens säkerhetsintressen skulle ändå bli beaktade.

Det bästa vore därför om hela Berlin- och Tysklandskomplexet tills vidare lades på is. Det sämsta däremot som kunde hända, vore att aktivisterna inom Mendes' liberala parti lyckades vinna gehör för sina åsikter. Den ende som tycks ha prestige nog i Västtyskland att förhindra alla farliga experiment är Adenauer. Hans position är emellertid inte oomstridd. Det är nödvändigt att han inför hemmapinionen kan visa upp att de allierade åtminstone formellt står vid sina förpliktelser. I praktiken betyder det, att de amerikanska styrkorna varken lämnar Berlin eller Västtyskland. Med andra ord, en av NATO:s huvuduppgifter är att binda både Västtyskland och USA till Europa. Denna taktik är emellertid inte tillräcklig på lång sikt. Tysklandsfrågan kan endast lösas definitivt, när Sovjet inte längre har någon orsak att frukta en tysk revansch och då Västtyskland fått den politiska satisfaktion ingen stormakt i längden kan leva utan. Dessa till synes oförenliga förutsättningar torde först kunna uppfyllas den dag västtyskarna inte längre känner sig tillhöra en halv stat i förbund med de forna ockupationsmakterna, utan en hel stat i ett europeiskt statsförbund.

Påfrestningarna av att försvara vad många anser som en död politik måste självfallet bli mycket

stora. Denna taktik kräver därför, att västmakterna i varje skede av den ryska diplomatiska offensiven har samma åsikter om det faktiska läget och att de i förväg förberett vissa handlingsalternativ. Detta spel kräver också att huvudrolls-innehavarna inte faller ur sin roll.

Tyvär ser det ut som om Tyskland och USA är på väg att göra just detta. Kennedys förslag om en förstärkning av västmakternas konventionella stridskrafter är väl motiverade när det gäller försvaret i Asien. När det gäller Europa däremot torde dessa förslag kunna medföra, att Sovjet med sina 175 divisioner i ryggen lockas att utöva en än farligare utpressningspolitik i den tron att västmakterna till sist inte vågar utnyttja sina kärnvapen. Det är betecknande, att Chrustjev först under sista tiden mildrat sin Berlinpolitik sedan Kennedy lyckats övertyga honom om västmakternas föresats att försvara Berlin med kärnvapen om så erfordras. Amerikanernas påtryckningar att Bonn nu måste söka nya vägar för en tysk återförening, bl. a. genom att verka för bildandet av samtyska utskott och genom att definitivt avskaffa Hallsteindoktrinen, torde likaså kunna uppfattas som ett tecken på att USA håller på att söka minska sitt engagemang i Europa till förmån för dess offensiv i Asien och Afrika. I samma riktning kan man även tyda vissa amerikanska antydningar om att man nu är be-

redd att lösa Tysklandsfrågan genom att skapa en militärt uttunnad zon i Europa.

Tyskarna har av naturliga orsaker en motsatt åsikt i dessa frågor. För deras del torde ett globalt kärnvapenkrig eller ett begränsat krig som utkämpas med taktiska atomvapen betyda samma sak — Tysklands absoluta sammanbrott. Tesen om det konventionella kriget anses därför orealistisk i Bonn av flera orsaker, samtidigt som man är ovillig acceptera de ekonomiska följderna av en konventionell upprustning. Lika illa upptas de amerikanska förslagen om att européerna själva i högre grad måste svara för sitt försvar. Det är inte otänkbart att den totala effekten av denna serie »uppmjukningar» i Tysklandsfrågan under vissa omständigheter kan medföra en omläggning av den tyska politiken enligt linjer föreslagna av Schröder och Strauss.

Emellertid kan tyskarnas egen politik driva fram det man mest av allt fruktar — en amerikansk disengagement. Ju starkare det tyska försvaret är, desto mindre orsak finns det ju för USA att stationera amerikanska trupper längs gränsen till Östtyskland, då dessa, om de drages in i en gränskonflikt, omedelbart skulle utlösa ett globalt kärnvapenkrig. De tyska förslag som då och då förts fram och som syftar till att göra NATO till en fjärde atommakt är av denna grund mindre taktiska. Den

psykologiska effekten av dessa krav på polacker och ryssar skall inte heller underskattas. Om den militära effekten sålunda är tvivelaktig är den politiska under nuvarande förhållanden rent negativ.

Västtyskland varken kan eller bör alltså söka utforma någon aktiv politik i Berlin- och Tysklandsfrågan utan så mycket som möjligt överlåta åt sina allierade att försvara västmakternas intressen. En alltför »aktiv» tysk politik skulle under vissa omständigheter kunna tjäna Sovjets intressen, eller åtminstone försvaga samarbetet inom västalliansen, samt skapa misstroende gentemot tyskarnas politiska intentioner — en alltför »passiv» politik i sin tur kan däremot locka amerikanerna till ensidiga eftergifter visavi Moskva samtidigt som det inrikespolitiska klimatet i Västtyskland skärpes med åtföljande möjligheter för olika ytterlighetsriktningar att göra sig gällande. I takt med den allt starkare ekonomiska och politiska integrationen i Västeuropa bör istället den allmänna opinionen i Västtyskland förberedas på en eventuell permanent delning av Tyskland. Inte minst för att undvika en ny resning i Östtyskland liknande den som inträffade 17 juni 1953 är en långsam avveckling av illusionspolitiken nödvändig. Det kan låta cyniskt att förorda en taktik som spekulerar i den med det ökade välståndet tilltagande likgiltigheten i Västtyskland och

vars möjliga slutliga effekt måste uppfattas som ett svek mot de tyskar som bor öster om demarkationslinjen, men det torde vara ännu mera cyniskt att föra en ytterlighetspolitik som kan locka östtyskarna till att resa sig mot de hatade kommunistiska funktionärerna så länge västmakterna inte är beredda att komma dem till undsättning.

Av Chrustjevs uttalanden om Berlin kan man utläsa den ryska inställningen till förhandlingar i allmänhet: Vad som är vårt är vårt, vad som är Ert kan vi förhandla om. Kennedys inställning kom till uttryck i hans inaugurationsstal: »Vi får aldrig förhandla av fruktan, men heller aldrig frukta att förhandla.» Dessa olika uppfattningar om nödvändigheten att taga hänsyn till motpartens vitala intressen och att hålla ingångna överenskommelser visar klart att Tysklandsfrågan aldrig kan lösas ge-

nom något »radikalt» grepp om problemet utan endast genom en successiv politisk avspänning. Det kan tyckas onödigt att denna sanning åter uttalas, men så länge det finns människor som låter sig duperas av den kommunistiska propagandans förenklingar och som utan eftertanke ansluter sig till de pacifistiska parollerna om avspänning genom eftergifter, så länge är det nödvändigt att upplysa om hur kommunismen arbetar. Dess målsättning är att missleda, försvaga och behärska; vårt hopp om fred gör att denna politik inte avslöjas när den motsäger sig själv. Så länge det inte finns något alternativ till status quo som tillfredsställer samtliga parters säkerhetsintressen, så länge är det därför nödvändigt att västmakterna ensamma fortsätter att bära ansvaret för Tysklands återförening, även om det innebär att de även fortsätter att vandra i Adenauers band.